

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Цанка Златева Попзлатева

СУ „Св. Климент Охридски“, ФНОИ, катедра Логопедия

относно дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„ДОКТОР“

в област на висше образование 1. Педагогика, Професионално направление 1. 2.
Педагогика (Специална педагогика)

Тема: „СЪВМЕСТНО УЧЕНЕ И МЕЖДУЛИЧНОСТНО ОБЩУВАНЕ НА УЧЕНИЦИ С НАРУШЕНИЯ ОТ
АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР И УЧЕНИЦИ С ТИПИЧНО РАЗВИТИЕ В СРЕДНОТО УЧИЛИЩЕ“

Автор: **Варвара Григориос Ставропулу**

Научен ръководител съм на Варвара Ставропулу и със заповед № РД-38-403 / 13.07.2022 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ участвам в научното жури за осигуряване на процедура по защитата на нейния дисертационен труд. Варвара Ставропулу е преминала обучение в редовна форма по докторантска програма „Специална педагогика“ (английски език) към катедра Специална педагогика, ФНОИ в СУ. В съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на СУ е подготвен съответния комплект от материали на хартиен и електронен носител.

Тематиката на представения дисертационен труд се вписва напълно в текущите проблеми на образователните реформи в Европа, насочени към реализация на философската идея за приобщаващо образование, включително на учениците със специални образователни потребности (СОП). Докторантката приема и следва научната парадигма на конструктивизма, в която динамиката на интеграциите между индивидуалните характеристики на децата и техните променящи се социални среди е призната за основен двигател на когнитивното и личностното им израстване. Авторката отчита сложния и поэтапен процес на промяната в когниции, поведение и диспозиции на всички участниците в конструиращия се приобщаващ тип образователната система.

Главният фокус е към професионалните нагласи и личността на педагозите от масовото училище, поели сериозната тежест за осигуряване на оптимални интеракции в съвместни учебни дейности за постигане на индивидуален прогрес при всеки ученик. Избраната социално-педагогическата ситуация на децата с нарушения от аутистичния спектър (НАС) би могла да се оцени като очертано предизвикателство в търсенето на иновационни стратегии за справяне с индивидуалните различия в ученическия клас, както и водещ маркер за напредъка в опита на обществото към социално и училищно приобщаване на всички подрастващи.

Дисертационният труд е представен на английски език в обем от 207 страници. Структурата е изградена от въведение, три теоретични и две емпирични глави, заключение, библиография. Предоставени са приложения, които илюстрират разработените и използвани изследователски инструменти. Базовите структурно-семантични измерения са отразени широко и коректно в подготовения на български език автореферат.

Теоретичната постановка на изследването демонстрира задълбочено проучване и познаване на проблематиката. Библиографията обхваща около 250 литературни източника, при доминанта на съвременни издания на английски език. Добре обхванати са и постижения в научните изследвания и образователните практики в Гърция. С критичен и творчески подход авторката е систематизирала теоретичните концепции, позициите и становищата на утвърдени учени, но също и резултати от скоро проведени емпирични изследвания в областта на приобщаващото образование. Проследена е динамиката на променящи се политики и законодателни постановки за образователните структури в Европа и Гърция и др. От тези позиции докторантката изгражда своята научна теза и организира собствено емпирично изследване, с което я аргументира.

Първите три глави от дисертационния труд дискутират същностните характеристики на нарушението от аутистичния спектър като феномен в детското развитие. Проследени са изключителните трудности на изследователите по пътя на неговото разпознаване. Обхванати са най-влиятелните теоретични и емпирични проучвания, които дават своя принос за съвременната интерпретация НАС и постигнатия консенсус за диференциално-диагностичните измерения, използвани в клиничната и образователната практика.

Анализът на сложния комплекс от обективни и субективни фактори в развитието на децата с НАС акцентира върху тяхната специфична констелация във всяка възрастова група. В този контекст докторантката успява да изведе своята изследователска теза, че личността на учителя се появява като ключов и относително константен субективен фактор за детското израстване във всяка възраст. От тази гледна точка е аргументирана нуждата от по-широко познаване на учителските диспозиции към социалното и училищното приобщаване на учениците с НАС и детерминантите, които влияят върху тяхното изграждане.

Методологията на емпиричното изследване прави обоснован избор на количествен тип стратегия за събиране на емпирична информация, тъй като това позволява прилагане на методи на статистическия извод и търсене научна достоверност за феномени, които все още не са достатъчно добре познати и проучени. Целта на изследването е да бъдат проявени същностните характеристики и факторите в изграждането на личностните диспозиции на учители от общообразователното училище и на специалните педагози към съвместното учене и общуване на ученици с НАС в масовия ученически клас. Формулирано е общо научно предположение, което е декомпозирано в по-конкретни хипотези и задачи. Разработеният психологически инструментариум се опира на стандартизирани скали, които са апробирани в изследователската практика на 21 в. и кореспондират с тематиката на дисертационния труд. Те създават възможност за получаване на комплексна информация относно учителските нагласи към приобщаващото образование на учениците с НАС в трикомпонентен модел (TATIS), знания за специфичните характеристики на учениците и специфични педагогически стратегии към тях (AIQ) и преки наблюдения върху социално поведение и адаптация в клас (TOCA-C). Разработена е специална част за проучване на вътрешните и външните демографски характеристики на педагозите, които се анализират в контекста на тяхното влияние върху ефективността на съвместното учене и общуване на учениците и са дефинирани като независими променливи в статистическия анализ. Конструираната извадка от 62 учители е подбрана коректно и съответства на реалните параметри на малкочестотния феномен на нарушения от аутистичния спектър.

Дискусията върху получените резултати е семантично структурирана спрямо основните хипотези и очертава главните находки в проведеното проучване. Обобщената

информация от статистическата обработка на резултатите е представена чрез 61 таблици и 16 графики в текста, които са озаглавени и изведени в началото на дисертационния труд. Всичко това показва систематичност и коректност в изследователския процес, а също подкрепя бързата ориентация в текста и основните постижения на проучването.

Аргументирана е йерархията от фактори, които повлияват диспозициите на учителите към съвместното учене и общуване на учениците с НАС и тези с нормативни характеристики. Крайните обобщения са за наличен потенциал за учене и обучение на учениците с НАС във всички възрасти при подходящо организирана училищна среда, но с изградена професионална и личностна готовност на учителите за търсене на иновационни педагогически стратегии.

Дисертацията се отличава с научни приноси в едно съвременно интердисциплинарно поле на специалната и общата педагогика. Доказва се, че поголемият педагогически опит, по-добрата специализация в областта на специалното образование, както и достатъчното познаване на специфичните поведенчески особености на децата с НАС влияят позитивно върху учителските нагласи и умения за търсене и прилигане на иновационни стратегии в училищното и социалното приобщаване. От методологична гледна точка, конструираният психологически инструментариум е с широка приложимост за бъдещи сравнителни изследвания, но и за текуща оценка на реформиращата се образователна система в Гърция и Европа. Не на последно място са приносите на дисертацията с приложен характер, тъй като проявената йерархия от фактори за изграждане на учителските диспозиции към условията за социално и образователно приобщаване на децата с НАС, може да бъде оценена като солидна научна база за разработване на нови учебните програми в университетската подготовка на педагози.

Научните постижения и приноси на дисертацията са представени чрез четири научни публикации на докторантката. Въпреки че те са посветени на ключови проблеми в

тематичната област е препоръчително в бъдеще те да бъдат по-широко в разпространени в научното пространство.

Като научен ръководител на Варвара Ставропулу имах възможност от близо да следя нейното образователно и научното израстване. Изключително съм удовлетворена от нарастваща любознателност, творчески нагласи и положените усилия за проникване в един сложен научен проблем, какъвто е влиянието на субективния социално-педагогически фактор върху детската личност и училищните постижения на деца с НАС.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Варвара Ставропулу съдържа теоретични, научно-методически и научно-приложни резултати с оригинален принос в науката. Докторантката демонстрира задълбочено познаване на научната проблематика на Специална педагогика и приобщаващото образование на деца с НАС. Придобитите научно-изследователски компетентности в докторантската програма са успешно приложени за разширяване на научното познание относно СОП в хетерогенната категория на ученици с НАС, но и за установяване на позитивно променящия се капацитет на учителите за тяхното посрещане в масовия ученически клас на средното училище.

Убедено заявявам своята **положителна оценка** за дисертационното изследване на Варвара Ставропулу и **предлагам на почитаемото научно жури да ѝ присъди образователната и научна степен „доктор“** в област на висше образование: 2. Педагогически науки 2.1. професионално направление Педагогика (Специална педагогика).

14.10.2022г.

Проф. д-р Цанка Попзлатева

